

*Illiaden, Homeros**Antiken*

Vad handlar det om?

1. Bråket gällde vilken gudinna som var vackrast och Paris prins av Troja skulle avgöra det. Afrodite vann när hon lovade att han skulle bli älskad av den vackraste kvinnan på jorden. Men Helena, som hon hette, var redan gift med Menelaos och han blev arg när Helena rymde med Paris till Troja.
2. Han åkte till Troja med en här för att hämnas att prins Paris tagit hans fru.
3. Staden var omgiven av höga murar.
4. Hans mamma hade doppat honom i floden Styx när han var liten. Styx rinner genom dödsriket och vattnet i floden hade gjort honom osårbar. Men hon höll honom i hälen, så där hade det inte kommit något vatten.
5. Agamemnon hade tagit två kvinnor som krigsbyte. Kryseis behöll han själv och Briseis gav han till Akilles. Men Kryseis pappa fick guden Apollon att skjuta in pestsmittade pilar bland grekerna så att de blev sjuka. Agamemnon blev tvungen att släppa Kryseis, och då ville han ha Briseis tillbaka. Därför blev Akilles sur och vägrade kriga.
6. Patroklos hade Akilles rustning på sig.
7. Grekerna låtsades segla iväg men lämnade en stor trähäst utanför murarna. I trähästen gömde sig Odysseus och några soldater. Trojanerna släpade in hästen och på natten smög Odysseus och soldaterna ut. De öppnade portarna i muren och släppte in de andra grekerna.

Tänk vidare och diskutera

1. *Fyra förslag*
 - Hektor som stal Akilles rustning och lät Patroklos ligga naken – sen dödades även han.
 - Akilles som dödade Hektor och släpade kroppen efter sin häst – och sedan blev dödad av Hectors lillebror.
 - Agamemnon när han tog två kvinnor som krigsbyte och hären sedan blev sjuk.
 - Hela idén om att starta ett krig och förstöra en hel stad på grund av en kärleksaffär är också ett exempel på människor som tror att de kan bete sig som gudar. Nu vann visserligen grekerna, men Odysseus som kom på knepet med trähästen drabbades sedan av gudarnas vrede – det kan ni läsa mer om i *Odysséen*.
2. *Här är det ju helt upp till var och en att välja. Försök också att motivera era val.*
3. a. De kvinnliga gudarna är med och skapar svartsjuka och osämja. Kvinnorna (Helena och Briseis) används som bytesvaror och har inte särskilt mycket att säga till om.
b. Männen är hjältar, de som strider och bestämmer.
c. *Här finns inga givna svar – ni bestämmer själva. Glöm inte att ge exempel på filmer ni sett.*
4. *Här är tre förslag på vad ni kan ta upp:*
 - Grekerna reste mycket och skaffade sig kolonier – i Illiaden reser de i Medelhavet.
 - Gudarna är med och påverkar det som händer människorna.
 - Männen är hjältar.

Ord och uttryck

1. **en osämja** = När man är ovänner.
ett krigsbyte = Något man stulit från fienden under ett krig.
att fnysa = Att andas ut luft genom näsan så att det hörs, för att visa att man tycker att något är dåligt.
att gnugga händerna = Ett idiom som betyder ungefär "vara väldigt nöjd".
att inta = Ta makten över något, en stad eller ett område. Det kan också betyda att äta eller dricka något.
förslagen = Listig
ödesdiger = Med stora risker och faror, kan leda till att något hemskt händer.
bitter = Vara arg och besviken för att något inte blev som man ville. Att "ångra något bittert" innebär att man ångrar sig väldigt mycket och länge.
upprörd = Ha starka negativa känslor, vara arg över något man tycker är dåligt.
2. *Här väljer var och en vilka ord hen vill plocka ut.*

Odysséen, Homeros

Antiken

Vad handlar det om?

1. Penelope var Odysseus fru och Telemachos hans son.
2. a. Odysseus hade drabbats av hybris och trott att han var lika mäktig som en gud.
b. Två kända gudar som ofta dyker upp i berättelsen är Poseidon (havets gud) och Athena (krigets gud). Om ni läst noga har ni kanske hittat tre till: Aeolus (vindarnas gud), Helios (solguden) och Kirke (som var en slags halvgud).
3. 1 = e 2 = d
3 = j 4 = b
5 = f 6 = c
7 = a 8 = i
9 = g 10 = h
Han gav Polyfemos vin så att han blev full. Sedan körde han och hans män en brinnande påle i hans öga. När han sen satt framför grottan för att hindra dem från att fly, gömde männen sig under hans får. När fåren gick ut kände Polyfemos bara på deras ovansida.
4. Hon hade sagt att hon måste väva klart en väv innan hon kunde bestämma sig för vem hon skulle gifta sig med. Men varje natt rev hon upp väven.
5. Hon sa att han skulle bära ut sängen ur deras sovrum, men det gick inte eftersom den var gjord av ett olivträd som växte genom huset. Att det var så visste bara Odysseus.

Tänk vidare och diskutera

1. Han var ungefär 20 år.
2. Kanske för att han var nyfiken? Människor gör ju ibland farliga saker bara för att de vill få veta något – tänk till exempel på astronauter. Eller ville han visa att han vågade, att han var en riktig hjälte?
3. *Här finns något givet svar, men försök också att motivera varför ni väljer just den händelsen.*
4. *Här är svaren helt individuella.*
5. Det beror med stor sannolikhet på att grekerna seglade ut på Medelhavet och skaffade sig kolonier i de områden och på de öar där Odysseus hamnar.

Ord och uttryck

1. **en odyssé** = Lång äventyrsresa.
en siare = Någon som kan berätta vad som ska hända i framtiden.
en friare = Någon som ber om att få gifta sig med någon annan.
ett myteri = När de som arbetar på en båt gör uppror mot kaptenen.
att finna på råd = Komma på en lösning.
att ana oråd = Misstänka att något är på tok.
att ingripa = Att blanda sig i något.
att prestera = Göra något bra, klara av ett jobb.
att hålla sig på mattan = Vara lugn och inte bråka.
att hålla huvudet kallt = Att hålla sig lugn även om något är otäckt.
2. *Här är svaren individuella, men jämför gärna era meningar.*
3. *Även här är svaren individuella.*

*Kung Oidipus, Sofokles**Antiken*

Vad handlar det om?

1. Tebe
2. Laios var kung i Tebe och lokaste hans fru. De visade sig också vara Oidipus föräldrar.
3. a. Den sa att han skulle döda sin far och få barn med sin mor.
b. Herden dödade inte barnet utan lämnade det till en annan herde som han träffade i bergen.
4. När han var barn fick han höra att han var ett hittebarn och när han blev äldre åkte han till oraklet i Delfi för att säkert få veta att hans föräldrar var hans riktiga. Men då fick han höra den där hemska spådomen och därför åkte han inte tillbaka hem. Han trodde alltså att hans styvfar och styvmor var hans biologiska föräldrar.
5. Han mördade sin biologiska far i ett bråk när han var på väg från oraklet i Delfi.
6. När han kom till Tebe besegrade han en sfinx som plågat staden. Folket hyllade honom för att han gjorde det och gjorde honom till kung – och då fick han också gifta sig med drottningen som nyss blivit änka, det vill säga lokaste.
7. Han gjorde det för att han inte hade kunnat se sanningen med sina friska ögon. Man kan tänka sig att han gjorde det för att straffa sig själv.

Tänk vidare och diskutera

1. En orsak kan vara att han helt enkelt försöker hitta en förklaring på något han inte förstår. En annan möjlig orsak är att han faktiskt anar sanningen, men försöker fly från den.
2. När han får höra budbäraren berätta om hur han hittat honom, och att han då hade borrhål genom fötterna då budbäraren fick honom. Lokaste hade ju berättat att de borrhål i barnets fötter.
3. Han, och hans föräldrar, försökte undkomma spådomen men det går inte att undkomma gudarnas vilja.
4. *Här finns inget givet svar. Hur upplever ni det själva? Kan ni bestämma helt själva över era liv? Eller styrs ni av familjen, kompisar, skolan eller något annat?*
5. *Även här finns inget givet svar. Försök resonera kring både för- och nackdelar med att lämna sin historia bakom sig.*

Ord och uttryck

1. *Övningen görs gemensamt i klassen.*
2. *Övningen görs gemensamt i klassen.*

Lysistrate, Aristofanes

Antiken

Vad handlar det om?

1. I nästan tjugo år.
2. De två stadsstaterna Aten och Sparta.
3. Det betyder ungefär ner med vapnen.
4. Kvinnorna ska kärleksstrejka. De ska vägra ha sex med sina män.
5. De tänker att om soldaterna inte får lön så kommer de att sluta strejka.
6. De tycker det är konstigt och de vill ju ha sex med sina kvinnor när de kommer hem från striderna.
7. Ja, det gör de.

Tänk vidare och diskutera

1. *Här är två förslag:*
 - Också kvinnorna vill ha sex med sina män så de tycker det är svårt att avstå.
 - Under antiken hade mannen mer att säga till om, så kvinnorna var rädda för att bli bestraffade.
2. *Här är tre förslag:*
 - De tänker att de ska vinna något på det – till exempel ett annat lands mark och pengar.
 - De vill inte visa sig svaga eftersom män förväntas vilja kriga.
 - De vill imponera på andra män – och kanske även på kvinnorna?
3. *Här blir svaren individuella.*
4. Under antiken var det många krig mellan olika stadsstater så det var säkert en inspiration. I Aten hade man ett slags demokrati, men det var bara män som hade rösträtt – kanske ville Aristofanes säga att kvinnorna också borde få vara med och bestämma. De pjäser som skrevs under antiken var ju både allvarliga och roliga. *Man hade teatertävlingar och då skulle en av pjäserna vara en komedi.*
5. *Här blir svaren individuella.*

Ord och uttryck

1. *lufsa = gå lite klumpigt, kanske släpa fötterna något*
marschera = gå mycket taktfast och med bestämda steg
tåga = ungefär som marschera men man går på rad
stappla = gå med ostadiga steg, nästan inte orka lyfta på fötterna
vingla = inte gå riktigt rakt utan trampa åt sidan ibland
smyga = gå på tårna, gå så att det inte hörs
stega = gå med långa, bestämda steg
2. *pipa = säga det med svag och ljus (högt tonläge) röst*
viska = säga det mycket tyst
ropa = säga det mycket högt så att någon långt borta hör det
ryta = säga det med hög och bestämd röst
gnälla = säga det med ledsen och besviken röst
stöna = säga det lite stötvis
skratta = säga det med lite fniss emellan
jubla = säga det högt och med riktigt glad röst
fräsa = säga det lite stötvis, nästan så att det kommer spott ur munnen
väsa = säga det viskande men samtidigt med lite arg eller hes röst

Tristan och Isolde

Medeltiden

Vad handlar det om?

1. Tristans pappa dog i krig innan Tristan föddes och hans mamma dog efter att han fötts.
2. Han var säker på att han skulle segra och då skulle han ta Morholts båt tillbaka.
3. Morholts syster hittade en flisa från ett svärd i Morholts huvud, och när Tristan kom till Irland för att få vård upptäckte Morholts syster att det fanns ett jack i Tristans svärd som stämde med flisan hon hittat.
4. Tristan berättade så mycket vackert om Isolde, så även Marc blev intresserad.
5. Isoldes mor hade skickat med den för att Isolde och Marc skulle dricka av den när de möttes och på så sätt bli kära i varandra. Men eftersom flaskan stod bland övriga vinflaskor drack Tristan och Isolde av den av misstag. Och de blev mycket förälskade.
6. Marc blev ju arg för att Tristan och Isolde träffades i smyg, och skickade iväg Tristan som straff.
7. Isolde den blonda och Isolde med de bleka händerna.
8. Tristan var ju olycklig och kastade sig in i flera strider. Under en strid träffades han av en giftpil och blev mycket dålig. Hans livsvilja försvann. Man tänkte att den enda som skulle kunna hjälpa honom var Isolde den blonda. Hon skickades efter och om hon kom med skulle man hissa vita segel när man närmade sig hamnen. Men Isolde med de bleka händerna ljuger och säger att det är svart. När Tristan hörde det, dog han.
9. Hon dog av brustet hjärta när hon såg att Tristan var död.

Tänk vidare och diskutera

1. Den symboliserar att det inte går att döda kärleken. Den återkommer alltid.
2. *Här finns något givet svar, men försök också att motivera hur ni tänker.*
3. Han var lojal mot Marc genom att han gick med på att Marc och Isolde gifte sig. Han lydde sin morbror. Men han är illojal mot honom när han träffar Isolde i smyg på nätterna.
4. *Den här frågan kan bara ni själva svara på.*
5. Hon är svartsjuk på Isolde den blonda.
6. Här finns både modiga riddare och kärlek, som var vanliga inslag i medeltidens berättelser. Europa var indelat i smårika, och här verkar länderna ha varit mycket små – Tristans föräldrar styrde över ett land och hans morbror över ett annat. De som styr är kungar. Krig var vanliga, Tristans far dör i ett av dem och Tristan själv blir dödligt sårad i en annan strid. Kristendomen var mycket viktig – och Tristan och Isolde begravs i en kyrka.

Ord och uttryck

1. **kusin** = barn till din mammas eller pappas syskon. Om din mamma har en bror eller syster, är deras barn dina kusiner.
sysling = barn till din mammas eller pappas kusin. Det betyder att era föräldrar är kusiner.
svägerska = din brors fru eller system till den du är gift med. Om din bror eller syster gifter sig, blir hans fru din svägerska.
morbror = din mammas bror. Han är alltså din mammas bror och din morbror.
systerdotter = din systers dotter. Om din syster har en dotter, är hon din systerdotter.
make = om du gifter dig med en man, är han din make.
svärmor = om du gifter dig, blir din partners mamma din svärmor.
farfar = din pappas pappa.

gammelmormor = din mammas mormor. Hon är din mormors mamma.

halvsyster = en syster som du delar en förälder med, men inte båda. Det betyder att ni har samma mamma eller samma pappa.

2. *Jämför och diskutera era svar i klassen.*

Njals saga

Medeltiden

Vad handlar det om?

1. a. Gunnar var stor, stark, skicklig med vapen, snabb och duktig på det mesta. Han var också omtyckt, artig och lojal mot sina vänner.
b. Njal var stillsam, godhjärtad, kunde lagar och gav goda råd. Också han var mycket omtyckt.
2. Det handlade om att Njal inte hade något skägg, och det var mycket pinsamt vid den här tiden eftersom skägget visade på styrka.
3. Hon tänkte att sonen skulle hämnas Gunnars släkt på något sätt.
4. Hon ville ge igen eftersom en av Gunnars krigare dödats.
5. Hans fru Hallgerd gjorde sig till ovän med de flesta av Gunnars vänner och bekanta, och då blev de ju fiender till Gunnar.
6. Nej, han dog när hans fiender angrep honom hemma på hans gård.
7. Han dog när en man som hette Flose brände ner Njals gård.
8. Kari hade svurit på att döda den som mördat Njal, det vill säga Flose. Men efter en pilgrimsresa till Rom hade Kari ingenstans att ta vägen, och då fick han bo hos Flose. Sedan gifte sig Kari med Floses brorsdotter. Så blev det fred.

Tänk vidare och diskutera

1. *Här finns inga rätta svar – ni bestämmer själva. Men om ni har svårt att komma på något kan ni fundera på om det känns ok att skämta om till exempel utseende, släktingar och sådant man inte är så bra på.*
2. *Här är svaren helt individuella.*
3. Kanske tänker ni att det är Hallgerd som är skyldig eftersom hon sätter igång alla bråk. Det är logiskt. Men samtidigt är ju både Gunnar och Njal också skyldiga som inte sätter stopp för striderna utan låter hämnd följa på hämnd. Och vad säger ni om de andra, de som dödar folk bara för att de får order om det?
4. *Här är svaren helt individuella.*
5. *Här kan ni diskutera både stora och små konflikter – till exempel mellan länder, kriminella "gäng" och enskilda personer.*
6. Det handlar om blodiga strider och grymheter. Språket är kortfattat och tufft och huvudpersonerna är tuffa de med.

Ord och uttryck

1. **fredlös** = vem som helst har rätt att döda en person som är fredlös.
pilgrimsfärd = en resa troende gör till en helig plats för att visa att de ångrar sina synder.
2. *Här följer förslag på några synonymer till varje ord –ni har säkert kommit på flera:*
klok: vis, smart, intelligent, förståndig, kunnig, skarpsinnig
skicklig: duktig, talangfull, kompetent, begåvad, erfaren, mästerlig
stark: kraftfull, hård, robust, muskulös, solid, uthållig
tuff: hård, tålig, modig, bestämd, orädd, respektlös
arg: ilsken, förbannad, vred, rasande, upprörd, irriterad
bråkig: stökig, orolig, busig, odisciplinerad, strulig, krånglig
skadad: sårad, oskadliggjord, trasig, defekt, ur funktion
död: avliden, borta, framliden, gått bort, omkommen, avsmnad

Den gudomliga komedin, Dante Aligheieri

Medeltiden

Vad handlar det om?

1. Han är vilse i en mörk skog.
2. Helvetet, Skärseldsberget och Paradiset.
3. Vilken del de hamnade i berodde på hur hemska saker de gjort i livet.
4. Den här ordningen:
vara likgiltig
att vara hedning
låta lusten styra
frossa i mat och dryck
vara girig
låta vreden styra
vara kättare
använda våld
vara en bedragare
vara en förrädare
5. Där träffade han Beatrice, en kvinna han varit förälskad i hela livet.

Tänk vidare och diskutera

1. Att vara likgiltig innebär att man inte bryr sig om något, och det är ju inte helt bra. Man bör väl bry sig om sina släktingar, vänner etc?
2. Ja, det finns kopplingar mellan straff och brott, t.ex. i den andra kretsen: där kastas de döda omkring i en hemsk orkan, ungefär som de lät sig själva styras av sina känslor när de levde. I den femte kretsen finns de som låtit vreden (det vill säga ilskan) bestämma över dem, och vissa av dem är nu dömda att slåss i alla evighet. I sjunde kretsen är våldsverkarnas själar träd och när Dante bryter av en gren får de veta hur deras offer kände det.
3. Beatrice får vara en symbol för allt det goda.
4. Man kan tänka att det beror på att när livet är tungt och jobbigt vill man ha något fint och mysigt som man kan längta till. Man kan också tänka att det var ett sätt att få människor att lyda – de som hade makt kunde säga "gör så här, så kommer ni till paradiset när ni dör".
5. *Här finns inte något givet svar – ni bestämmer själva. Men kom ihåg att motivera hur ni tänker.*
6. *Inte heller här finns något givet svar, men kom ihåg att motivera hur ni tänker. Har ni svårt att komma på negativa egenskaper? Här är i så fall några förslag: sur, slarvig, opålitlig, slösaktig, seg, snål, feg, kaxig, gnällig, oärlig, svekfull, egoistisk ...*
7. *Inte heller här finns något givet svar, men kom ihåg att motivera hur ni tänker. Om ni har svårt att komma på positiva egenskaper kan ni börja med motsatsorden till de negativa egenskaperna ovan.*

Ord och uttryck

Här kommer några förslag på motsatsord till varje ord:

generös: snål, girig, egoistisk, sniken, småaktig

modig: feg, rädd, tvekande, ängslig, osäker

hjälpssam: självisk, likgiltig, ovillig, ointresserad

osjälvisk: självisk, egoistisk, självcentrerad, egocentrisk, egennyttig

positiv: negativ, pessimistisk, dystert, nedslagen, missmodig

nyfiken: likgiltig, ointresserad, oberörd, avtrubbad, blasé

ärlig: oärlig, lögnaktig, falsk, opålitlig, bedräglig

flitig: lat, slö, passiv, försumlig, inaktiv

ansvarsfull: ansvarslös, oansvarig, slarvig, vårdslös, likgiltig

sparsam: slösaktig, slösig, ödslande, frikostig, extravagant

Den store Gargantuas förskräckliga leverne, François Rabelais

Renässansen

Vad handlar det om?

1. Han var en jätte.
2. Han lärde sig en massa böcker utantill.
3. Han skulle lära sig nya sätt att studera och även lära sig nya saker.
4. Hans enorma häst slog ner träden med sin svans.
5. Först tyckte han det var jobbigt, men sen blev det bara roligt.
6. Det började med att några bagare inte ville sälja bröd till några bönder, och sen blev det bara värre och värre. Picrocholes startade kriget.
7. Gargantua och hans män besegrade Picrocholes och hans män.
8. De fyra reglerna var:
 1. Inga murar runt skolan.
 2. Det fick inte finnas några klockor.
 3. Män och kvinnor ska få träffas i skolan.
 4. Gör vad du vill!

Tänk vidare och diskutera

1. Mamman var gravid i elva månader.
Han föddes genom mammans öra.
Han ropade "Skål!" när han föddes.
2. "Renässansmänniskan" var någon som var kunnig inom många olika ämnen och också kunde arbeta praktiskt.
3. *Här finns inga rätta svar – ni bestämmer själva. Men vi som är lärare vill ändå kommentera:*
 - a. Om ni tycker att ni ska lära er för mycket utantill i skolan, tänk då på hur det skulle vara om ni inte hade pluggat in t.ex. engelska glosor, multiplikationstabellen, stavning, alfabetet och var länder ligger.
 - b. Det kan kännas enformigt (det vill säga tjatigt) i skolan, men ni studerar ändå många olika ämnen, både teoretiska och praktiska – eller hur? Ni gör det antagligen också på flera olika sätt.
4. *Här är svaren individuella, men glöm inte att motivera varför ni tycker som ni gör.*
5. a. *Några förslag:*
 - Att Picrochole envisas med att han ska kriga trots att det verkar vansinnigt.
 - När författaren i texten räknar upp alla länder armén ska inta.
 - När författaren skriver att målet är att få lugn och ro.b. *Även här är svaren individuella men kanske resonerar ni kring att människor vill ha makt och rikedomar, anser sig vara mer värda än andra etc.*

Ord och uttryck

1. **han hade en skruv lös** = Det betyder att han betedde sig lite konstigt eller galet, eller att han gjorde något knäppt.
fick han vind i seglen = Det betyder att saker och ting började gå riktigt bra för Gargantua. Precis som en segelbåt som får vind i sina segel och åker snabbt framåt, betyder det att man får hjälp eller en bra start som gör att man kan fortsätta med hög fart.
dra deras gamla vänskap i smutsen = Det betyder att man säger eller gör något som förstör eller skadar en gammal vänskap. Det är som att man kastar smuts på något som var fint och rent, vilket gör att det blir förstört och inte är lika värdefullt längre.
2. a.
spenatblad = de gröna delarna, bladen, av spenatväxten som man kan äta.
vedhuggning = när man använder en yxa och hugger trä till mindre bitar som man kan använda som ved för att elda med, typ i en kamin eller en öppen spis.
kanotbyggande = en kanot är en lång och smal båt som man paddlar sig fram med. Kanotbyggande är själva processen när man bygger en kanot,
kuststäder = städer som ligger nära havet eller kusten.
vindruvskärnor = de små, hårda fröna som finns inne i vindruvor.
världsherravälde = innebär att någon har makt och kontroll över hela världen.
- b.
Här blir svaren individuella, men jämför och diskutera era resultat i klassen.

Don Quijote, Miguel de Cervantes

Renässansen

Vad handlar det om?

1. Han hade läst många riddarromaner.
2. Han tog sin gamla arbetshäst som var mycket mager.
3. När Don Quijote red därifrån så fångade bonden honom igen, band fast honom vid trädet och fortsatte straffa honom.
4. Det var väderkvarnar han red mot, och han fastnade i en av vingarna. När han sen föll till marken slog han sig.
5. Armén var en skock får och fåraherdarna kastade sten på honom. Spökena var präster och han råkade bryta benet på en av dem.
6. De hade ljugit om vilka brott de hade begått.
7. Hon var ju en bondkvinna som bodde i närheten och det var bara i Don Quijotes fantasi som hon luktade parfym.
8. Han dog när han inte kunde fortsätta leva som han drömde att livet skulle vara.

Tänk vidare och diskutera

1. *Här finns inte något givet svar, men en fördel kan ju vara att man kanske kämpar lite mer för att nå sina drömmar. En nackdel kan vara att man inte njuter av det man har omkring sig eftersom man alltid drömmer om något annat.*
2. *Här är svaren individuella.*
3. Antagligen för att mässing ser ut nästan som guld, och i sin fantasi tänkte Don Quijote att den var av guld.
4. Det kan man märka på flera ställen, till exempel när Don Quijote säger så här om Dulcinea: "Jag tänker att hon är vackrare än någon annan, Och då blir hon det, förstår du. Det är så det fungerar." Och när mannen med lejonen sa att ingen människa behöver göra mer än att våga. Då blev Don Quijote stolt att han vågat.
5. *Några förslag:*
 - Det finns jättar och andra övernaturliga gestalter som ska bekämpas – sådana var vanliga i medeltidens riddarromaner.
 - Riddaren ska ha "sitt hjärtas dam" som han ska älska över allt annat – ungefär som Tristan i *Tristan och Isolde*.
 - Don Quijote vill vara en modig riddare som alltid slåss mot det onda, och när det inte finns något ont i närheten skaffar han fiender genom att använda sin fantasi – eller bara genom att vara lite korkad. Här driver författaren med hela idén om den medeltida riddaren.
6. *Här finns inget givet svar, men kanske lutar det åt att den slutar lyckligt när man läser citatet i slutet?*

Ord och uttryck

1. *Några förslag*
 - När man ska prata inför klassen.
 - Om man ska göra något på egen hand för första gången, t.ex. åka tåg.
 - När man går hem i mörkret och man är orolig över att något otäckt ska hända.
2. *Här är svaren individuella.*

Hamlet, William Shakespeare

Renässansen

Vad handlar det om?

1. Hans far har dött och hans mamma har gift om sig med hans farbror. Allt känns hopplöst och meningslöst.
2. Spöket är hans faders ande, och den säger att det är farbrodern som dödat Hamlets far och att Hamlet ska hämnas det.
3. Han störtar in hos Ofelia och skakar henne. De tror att det är kärleken till Ofelia som gör honom knäpp. Men när de hör honom prata om att dö är de övertygade om att han är vansinnig.
4. När teatergruppen spelar pjäsen beskriver den precis det Hamlet tror, att farbrodern dödat fadern, och när farbrodern kräver att pjäsen ska stoppas så tar Hamlet det som ett bevis.
5. Han tycker att hon har kränkt hans far genom att gifta om sig så snabbt.
6. Hon blir tokig och börjar irra omkring och sjunga, och när hon ska hänga blomsterkransar i ett träd vid en bäck trillar hon i vattnet och drunknar.
7. Hamlet har gjort hans syster galen, och i princip orsakat hennes död, och han har också mördats Laertes far.
8. Fyra personer: Drottningen, Claudius, Laertes och Hamlet.

Tänk vidare och diskutera

1. Han menar att det är något mystiskt med kungens död och med att kungens bror gift sig med drottningen.
2. Antagligen menar fadern att det främst är Claudius som gjort fel, och det är det Hamlet ska hämnas. Hamlet ska inte behöva döda sin egen mor. Kanske också för att fadern fortfarande tycker om sin fru och inte vill att hon ska råka illa ut.
3. Han tänker nog att det som händer nu är fel och helt galet, och att det bara är han som kan ändra på det – genom att hämnas.
4. Han funderar över om livet är värt att leva eller om han ska ta sitt liv. Men han vet ju inte hur det kommer att bli i dödsriket – kanske är det ännu hemskare där.
5. Kanske för att han inte klarar av att visa kärlek när han själv är deprimerad.
6. *Här blir svaren individuella, men tänk på att motivera varför ni tycker mest synd om Oidipus eller Hamlet.*
7. *Här blir svaren individuella, men tänk på att motivera varför ni tycker ja eller nej.*
8. *Här är svaren individuella. Diskutera gärna era versioner.*

Ord och uttryck

1. **grubblade** = funderade, tänkte
2. **plåga** = det kändes tungt och jobbigt
3. **bistert** = lite argt och irriterat
4. **sona** = ta sitt straff för något dåligt som man gjort
5. **smitt planer** = planerat lite i smyg
6. **röja** = avslöja
7. **indirekt** = han gjorde inte så att olyckan skedde, men genom att han tjatade var de andra kanske mindre uppmärksamma
8. **brista** = gå sönder, spricka
9. **anländer** = kommer fram till en plats
10. **fräste** = sa något argt och surt, nästan spottade fram orden

Robinson Crusoe, Daniel Defoe

Upplysningen

Vad handlar det om?

1. De tyckte inte om det. De tyckte han skulle stanna i hemma i England och skaffa sig ett bra jobb.
2. Piraterna som tog intog skeppet han arbetade på.
3. Han visste inte om det fanns farliga djur på ön.
4. Den andra dagen på ön när han hade varit ute vid skeppet och hämtat en kikare.
5. Han lärde sig bland annat:
 - jaga djur
 - laga mat
 - tillverka lerskålar
 - tillverka korgar
 - sy kläder
 - föda upp djur
6. Att han kände sig ledsen, orolig och ensam.
7. Genom att han sköt två av kannibalerna och att fången dödade den tredje.
8. Han räddade honom på en fredag.
9. Han fick dem att tro att det fanns en engelsk guvernör på ön, och att de fick stanna på ön istället för att dömas till döden hemma i England om kaptenen fick tillbaka skeppet.

Tänk vidare och diskutera

1. Han tog reda på saker och lärde sig hur han skulle göra.
2. *Här blir svaren individuella, men några problem var:*
 - Hitta vatten och mat.
 - Bygga en bostad.
 - Stå ut med att vara ensam.
3. *Här är svaren helt individuella.*
4. Vid den här tiden hade ju västeuropéerna börjat skaffa sig kolonier (områden) i andra delar av världen där de tog makten och utnyttjade både människor och råvaror.
5. *Här är svaren helt individuella.*
6. Han ville få människor att tro att det här verkligen hade hänt.
7. *Här finns inget givet svar, men här är några förslag:*
 - a. Det är spännande att läsa om människor som får stora problem och som kanske inte överlever.
 - b. Det är spännande att fantisera om hur man själv skulle klara sig på en öde ö.
 - c. Man kan bli inspirerad av Robinsons påhittighet.

Ord och uttryck

1.
 - a. **riskerar din ställning** = Gör något som kan göra att du förlorar den position eller ställning du har nu, till exempel genom att göra något dumt eller dåligt.
 - b. **fläktat** = Blåst lite svagt.
 - c. **myteri** = När sjömän på en båt gör uppror och tar ifrån kaptenen makten över båten.
2. *Här är svaren helt individuella, men jämför gärna era meningar.*

Gullivers resor, Jonathan Swift

Upplysningen

Vad handlar det om?

1. Alla de andra drunknade.
2. Lilliputtaner.
3. Han var ju så enormt stor jämfört med både människor och hästar i Lilliput.
4. Han fick bland annat inte lämna landet utan tillstånd, han skulle hjälpa invånarna på olika sätt och han skulle varna invånarna innan han kom till ett ställe.
5. Han hade ramlat ner från månen.
6. Man hade bråkat om i vilken ända man skulle knäcka äggen.
7. Gulliver tog emot personer från Blefuscu när de kom för att förhandla om fred. De trodde att han skulle svika dem.
8. Han hade tagit med sig några kor och får från Blefuscu.

Tänk vidare och diskutera

1. De trodde kanske att han var en gud.
2. Att han skulle kunna hjälpa dem på olika sätt, till exempel lyfta tunga saker och besegra fiender.
3. De var övertygade om att deras eget land var det mäktigaste i världen. Om det fanns ett land där alla var lika stora som Gulliver, då skulle det landet vara ännu mäktigare. Alltså kunde inget sådant land finnas.
4. Till exempel när han beskriver hur kejsaren ser ut och att de krigar om i vilken ände man ska knäcka ägget.
5. a. De var aggressiva och kastade saker på honom. De misstrodde honom när han ville diskutera med personerna från Blefuscu om fred.
b. *Här blir svaren individuella, men nog kan man tycka att en del av de dåliga egenskaperna även finns idag.*
6. Man kan tänka sig att han gjorde det för att det ju blir lite extra löjligt när små människor går omkring och är märkvärdiga och tror att de är bäst.

Ord och uttryck

1. Det innebär att de visade stor respekt genom att hela tiden försöka göra som kejsaren ville.
2. Att de är lite skeptiska, inte riktigt tror på honom.
3. Albanien – albaner (alban)
Belgien – belgare
Colombia – colombianer (colombian)
Danmark – danskar (dansk)
Egypten – egyptier (egypter)
Frankrike – fransmän (fransman/fransyska)
Grekland – greker (grek)
Holland – holländare
Island – islänningar (islänning)
Japan – japaner (japan)
Kanada – kanadensare
Libanon – libaneser (libanes)
- Marocko – marockaner (marockan)
Nordkorea – nordkoreaner (nordkorean)
Norge – norrmän (norrman/norska)
Pakistan – pakistanier
Rumänien – rumäner (rumän)
Spanien – spanjorer (spanjor)
Tanzania – tanzanier
Thailand – thailandare
USA – amerikaner
Vietnam – vietnameser (vietnames)
Åland – ålänningar (ålänning)
Österrike – österrikare

Candide, François Voltaire

Upplysningen

Vad handlar det om?

1. Baronen upptäckte att Candide kysste hans dotter Kunigunda.
2. Han såg många döda och skadade människor.
3. Att Kunigunda och alla i hennes familj var döda.
4. De styrande trodde att de skulle undvika jordbävningar i fortsättningen om de offrade fler människor.
5. Han upptäckte att Kunigunda överlevt och fanns där.
6. Candide dödade prästen och affärsmannen som Kunigunda var slav hos.
7. Gruset var ju guld.
8. Det första han såg var att man avrättade en militär som inte dödat tillräckligt många människor.
9. Han spelade bort pengar i Frankrike och han köpte Cacabo fri. Säkert hade också alla resor kostat en mängd pengar.

Tänk vidare och diskutera

1. Man kan tänka sig att livet på slottet var lyxigare och lättare. Där fanns säkert betjänter och andra som gjorde att Candide inte behövde göra så mycket. Dessutom hade han ju gått i skola hos sin lärare Pangloss, som sa att allt i världen var bra.
2. De ville värva honom för att bli soldat.
3. Han ville hitta ett ställe där han kunde leva ett bra liv och där han kunde vara tillsammans med Kunigunda.
4. *Här är svaren individuella, men försök förklara hur ni tänker.*
5. *Några förslag:*
 - Krigen beskrivs som hemska och meningslösa – och det var ju de som hade makt som startade krigen.
 - Portugisiska ledare offrade människor för att de trodde att det skulle förhindra fler jordbävningar.
 - En engelsk militär avrättades för att han inte hade dödat tillräckligt många människor.
 - De som styrde ville nog att människor skulle tänka som Pangloss, det vill säga tycka att det mesta var bra i världen – och hela berättelsen handlar ju om att det inte var sant.
6. Voltaire var nog kritisk till optimismen, det vill säga till idén om att det mesta i världen var gott.
7. Han ville visa att de problem han skrev om fanns överallt och inte bara i ett särskilt land eller i en särskild världsdel.
8. Han menar nog att man ska göra det bästa av den plats där man befinner sig och ta vara på de möjligheter som finns där.

Ord och uttryck

1. **lättrogen** = när man är lätt att lura eller att man tror på nästan vad som helst utan att ifrågasätta det.
en filosofi = ett sätt att tänka eller ett system av idéer om livet och hur man ska leva det.
en örfil = ett slag då en annan person slår någon på kinden med öppen hand.
förfärlig = innebär att något är riktigt hemska eller väldigt dåligt.
stryka med = betyder att dö eller försvinna, ofta på ett plötsligt eller våldsamt sätt, till exempel genom en olycka.
hålla modet uppe = betyder att fortsätta vara positiv och inte ge upp, även när det är svårt.

2. Här följer några förslag på motsatsord:

kritisk: okritisk, godtrogen

uppmärksam: ouppmärksam, disträ

verklighet: fantasi, illusion

vänlig: ovänlig, elak

fortsätta: avbryta, sluta, stanna

återförenas: skiljas, separeras, delas

de styrande: folket, undersåtarna

fri: fången, bunden

anfälla: försvara, skydda

uttråkad: intresserad, engagerad, pigg

Den unge Werthers lidanden, Johann Wolfgang von Goethe

Romantiken

Vad handlar det om?

1. Det är mycket vackert i naturen där han befinner sig.
2. Han tycker de är som folk är mest, men de ler ofta och är nöjda med hur de har det.
3. Han har träffat Lotte, en helt underbar kvinna, och har ägnat all tid åt henne.
4. Lotte är kvinnan han är kär i och Albert är hennes fästman.
5. Albert har varit bortrest och har kommit hem, så nu är alltid han med när Werther träffar Lotte. Han har insett att han inte kan få Lotte.
6. Han tycker de är tråkiga. De pratar bara om vad de äger och om sina jobb.
7. Han var tvungen att komma nära Lotte igen. Dessutom ville människorna i den andra staden inte umgås med honom.
8. Hon sköt Werther ifrån sig och sa att de inte kunde träffas mer.
9. Han sköt sig själv.

Tänk vidare och diskutera

1. Han upplever att hon är som en halva av sig själv som han tappat bort – de tänker och tycker så lika. Hon är väldigt vacker och allt hon gör är fantastiskt.
2. Antagligen tycker alla i staden att han är konstig och underlig – han är liksom inte av samma sort som de andra. De vill inte umgås med honom och vill inte heller att fröken von B ska göra det.
3. a. Att mannen blivit kär i änkan han arbetade hos men att hon inte ville ha honom. Han blev avskedad och sen ryktades det att hon kanske skulle gifta sig med sin nya dräng. Det ville mannen inte uppleva.
b. Han kände igen sig i mannens sorg över att inte kunna få den kvinna han ville ha.
4. Han får pistolen från Albert.
5. *Här är svaren individuella, men kanske tycker ni att man känner att författaren vill få oss läsare att förstå hur Werther känner det genom att visa hur upprörd han är i alla meningar som slutar med utropstecken.*
6. Dels att det handlar om obesvarad och olycklig kärlek, dels att naturen ofta får påverka hur personerna känner sig.
7. *Alla de tre frågorna här har ju individuella svar, men tänk på att motivera varför ni tycker som ni gör.*

Ord och uttryck

1. **Det hårdaste hjärta ...** = personer som sällan eller aldrig känner kärlek till andra
... vara hungrig ... = längta efter något väldigt mycket
... klättra en pinne högre upp på samhällets steg = att man hela tiden ska försöka få finare, bättre och mer välbetalda jobb
... en skugga ... = att han är mer sorgsen, ledsen och inte alls lika glad som tidigare
2. a. *Några förslag på ord och uttryck för känslor:*
jag är lycklig över att få finnas till!
ändå känner jag mig som en stor konstnär
jag drömmer om något mer, något starkare och vildare
ett av Guds under, en ängel
Jag kände mig som en blix
jag rycker till som om jag bränt mig.
mina ögon tårades

jag är som ett nervöst barn
och då gråter jag
hungrig efter en blick
b. *Några förslag på ord från naturen:*
dalen som doftar
bergstopparna som strålar i solljuset
småkrypen
ovädersnatt
åska
dåliga minnen snurrade runt i huvudet som i en storm

Frankenstein, Mary Wollstonecraft Shelley

Romantiken

Vad handlar det om?

1. Han vill skapa en människa och ge den liv.
2. Han planerade, byggde apparater, blandade kemiska ämnen, räknade, smög i obduktionssalar och på kyrkogårdar och stal ben och stycken av människokött.
3. Han insåg att han hade skapat ett monster.
4. Det är monstret som Frankenstein skapat som dödat brodern. Och när barnflickan blir anklagad berättar inte Frankenstein om det utan låter henne bli dömd till döden.
5. Ensamhet.
6. Monstret vill att Frankenstein ska göra en fru åt honom.
7. Han känner sig tvungen för att sen kunna få leva i fred för monstret.
8. Frankenstein gjorde aldrig klart frun och därför hämnades monstret.
9. Han skulle döda monstret.
10. Frankenstein dör av utmattning efter att ha jagat monstret uppe vid Nordpolen. Monstret försvinner ut i mörkret, sedan får vi inte veta mer. Men han är ju som sagt vid Nordpolen, så en gissning är att han fryser ihjäl.

Tänk vidare och diskutera

1. En allvetande berättare, Viktor Frankenstein och monstret.
2. Han har alltid varit nyfiken, velat lösa mysterium eller uppfinna något. Så läste han om en vetenskapsman som gett liv åt en död groda.
3. *Här finns inget givet svar, men det verkar troligt att han ångrade sig. Han hade ju oroat sig för att monstren kunde få barn och barnbarn som skulle "förstöra hela mänsklighetens framtid".*
4. Shelley ville visa på faran med att bara lita på vetenskapen och på förnuftet. Det var ju precis det Frankenstein gjorde när han skapade monstret – och det fick katastrofala resultat. "Så här går det om upplysningsmänniskorna får bestämma" – det var nog ungefär vad hon ville säga. Lika mycket som Frankenstein ville skapa liv ville Walton ta sig till Nordpolen. Båda två ville göra något som ingen gjort förut, och de gjorde det med vetenskap och utan någon större hänsyn till andra (kaptenen tänkte ju att han kanske var på väg att ta död på sin besättning).
5. *Här är svaren individuella, men glöm inte motivera ert val.*
6. *Även här är svaren individuella. Om ni kommer fram till att det är rätt att förlåta – fundera då på om ni hade kunnat förlåta även monstret i berättelsen.*

Ord och uttryck

1. **skräckroman** = Skräck betyder något som är väldigt läskigt och skrämmande och en roman är en lång berättelse eller bok, alltså är skräckroman en bok som handlar om läskiga och skrämmande saker.

naturvetenskap = Natur handlar om allt som finns i runt omkring oss, som djur, växter, och väder. Vetenskap innebär att man studerar olika ämnen genom experiment och observationer. Naturvetenskap är alltså studier av till exempel djur och växter, som ämnet biologi.

blodomlopp = Blod är den röda vätskan som finns i våra kroppar och som transporterar syre och näring till kroppens organ. Omlopp betyder att något cirkulerar, eller rör sig runt i samma bana, alltså är blodomloppet det system i kroppen där blodet cirkulerar runt och förser kroppens organ med syre och näring.

likdelar = Ett lik är en död kropp och en del är en bit något, alltså är likdelar bitar eller delar av en död kropp.

naturskön = Natur är den naturliga miljön runt oss, som skogar, sjöar och berg, och skön betyder vacker eller fin. Ordet naturskön används alltså om vackra miljöer, som en fin skog eller en sjö.

skuldkänslor = Skuld känner man när man har gjort något fel eller dåligt och känslor är det man känner inombords, till exempel glädje, sorg eller ilska. Skuldkänslor är alltså känslor av att ha gjort något fel.

fruktansvärd = Fuktan är när man känner sig mycket rädd. En sak som är värd mycket kostar till exempel mycket pengar eller har stor betydelse för någon. När vi lägger ihop de orden får vi adjektivet fruktansvärd som alltså betyder något som är extremt läskigt eller hemskt och som är "värt" att vara rädd för.

dödsorsak = Död betyder att livet har tagit slut, och orsak är anledningen till att något händer. Dödsorsak är alltså orsaken till att någon har dött.

2. *Här är svaren individuella, men läs gärna upp era berättelser för varandra.*

Ivanhoe, Walter Scott

Romantiken

Vad handlar det om?

1. 1 = c
2 = e
3. = a
4 = b
5 = h
6. = i
7 = j
8 = g
9 = d
10 = f
2. Ivanhoes far vill gifta bort Rowena med en engelsk adelsman så att landet får en engelsk kung.
3. Den mystiska pilgrimen är Ivanhoe.
4. Det är Ivanhoe.
5. Det är Rickard Lejonhjärta.
6. Hon vill inte vara med honom.
7. Han gifter sig med Rowena.

Tänk vidare och diskutera

1. Det kan bero på att han satsade en guldmedaljong på att Ivanhoe skulle vinna tornerspelen, men kanske mest på att han hjälpte Isak och Rebecka att fly. En person som är ädel hjälper ju andra utan att tänka på att själv tjäna på det.
2. Antagligen var också hon kär i Ivanhoe.
3. *Här finns inga givna svar. Diskutera tillsammans med er lärare om ni har svårt att komma på exempel.*
4. a. *Några förslag: fattigdom, krig och stora förändringar när Europa började industrialiseras.*
b. *Här är svaren individuella.*
c. *Här är svaren individuella.*

Ord och uttryck

1. **ynkrygg** = någon som är feg och saknar mod, en mesig person.
arv = det man får när någon dör, till exempel pengar eller saker.
häxkonster = magi eller trollkonster som häxor sägs kunna utföra
övermanna = att besegra eller ta kontroll över någon med styrka eller makt, till exempel brotta ner någon
2. **bål**
 - en del av kroppen, ungefär mellan bröstkorgen och höfterna
 - en stor eld utomhus
 - en blandad dryck serveras i en stor skål, ofta med fruktjuice och ibland med alkohol**damm**
 - en liten vattenansamling, som en liten sjö
 - små partiklar av smuts eller sand som flyger omkring i luften och lägger sig på möbler och liknande
 - en fördämning i en älv eller flod som hindrar vattnet från att rinna vidare

under

- en fantastisk händelse eller mirakel, nästan något övernaturligt
- något som är nedanför något annat, till exempel under bordet
- används i samband med tidsperioder, som "under lovet" eller "under en match"

list

- en smal träbit eller metall som används för att täcka skarvar eller kanter, till exempel golvlist eller dörrlist
- när någon genom smarthet eller skicklighet lyckas lura någon eller undvika något, som "han använde sin list för att vinna"

hopp

- ett hopp – en rörelse där man hoppar upp från marken och är i luften en stund
- tron på att något bra ska hända, man säger till exempel "jag har hopp om framtiden"

hälsa

- hur man mår och känner sig, till exempel "hans hälsa var bra"
- att säga hej eller visa uppmärksamhet mot någon, som "hälsa på en vän" (här betonas ordet hälsa)
- att besöka någon, som "gå och hälsa på mormor" (här betonas ordet på)

Oliver Twist, Charles Dickens

Realismen

Vad handlar det om?

1. 1 = d
2 = g
3 = b
4 = e
5 = a
6 = h
7 = f
8 = c
2. Han är glad eftersom han får mat och någonstans att sova. Men också för att någon verkar bry sig om honom.
3. De är ute och stjälar saker från människor.
4. Han blir tillfångatagen och förd till Fagin igen, eftersom Fagin är orolig att Oliver ska berätta om stölderna.
5. Han blev skjuten av en av männen han kom dit med eftersom han var på väg upp för att varna de som bodde i huset.
6. De har samma far, och innan fadern dog sa han att Oliver skulle ärva hälften av hans pengar om Oliver inte begick något brott. Monks vill behålla allt själv.
7. Fagin mördade Nancy som hämnd för att hon hade avslöjat Fagins och Monks planer när det gällde Oliver.
8. Det slutade bra. Det visade sig att Rose var hans moster och herr Brownlow adopterade honom.

Tänk vidare och diskutera

1. *Här finns inga rätta svar, och det bästa vore förstås att det inte alls fanns några skäl för ett barn att rymma eller fly från det liv hen lever. Men vi ger ändå några förslag:*
 - hen behandlas väldigt dåligt av sin familj
 - hen lever utan familj i en fattig del av världen
 - hen blir mobbad i skolan.
2. Han tycker att han är duktig på det och han har äntligen "vänner" att göra något tillsammans med.
3. *Här är svaren individuella.*
4. a. De tänker nog att han egentligen är snäll och att han har blivit tvingad till det. De ser honom som ett litet barn.
b. *Den här frågan kan ni bara svara på själva. Kom ihåg att motivera era svar.*
5. *Ganska knepig fråga, eller hur? Nancy gör ju både bra och dåliga saker för Oliver. Först hjälper hon Fagin att få tag på Oliver när han bor hos Brownlow. Men sedan väljer hon att berätta för Oliver om vad Fagin och Monks planerar. Om ni tänker att ni är Oliver – skulle ni kunna lita på Nancy efter de händelserna?*
6. Förmodligen ville han uppmärksamma läsarna på hur många fattiga och föräldralösa barn det fanns i dåtidens London.

Ord och uttryck

1. **barnhem** = Ett ställe där föräldralösa barn togs om hand och fick bo.
2. **begravningstågen** = När någon har dött och ska begravas går man på ett långt led efter kistan med den döde till kyrkan och sen graven.
3. **ficktjuv** = En tjuv som tar något ur en persons ficka utan att personen märker det.
4. **förstenad** = När man inte kan röra sig, alltså står alldeles still som en sten.
5. **bestulen** = När någon har stulit något från en person, då är personen bestulen på det.
6. **villkoret** = Ett krav för att något ska gälla.
7. **andan i halsen** = En metafor som beskriver hur man är när man har sprungit väldigt fort och nästan inte får luft.
8. **adopterade** = När man tar hand om ett barn och blir dess lagliga förälder.

*Brott och straff, Fjodor Dostojevskij**Realismen*

Vad handlar det om?

1. Han har inga pengar.
2. Han lyckas inte tjäna pengar så att familjen klarar sig och därför har hans dotter prostituerat sig för att de ska få in pengar.
3. Han tycker synd om dem, och kanske vill han inte själv ha de pengarna eftersom han fått dem av sin mor och det skäms han för.
4. Hon berättar att hans syster Dunja ska gifta sig med en äldre man som hon inte älskar, men hon gör det för att han har pengar.
5. Han mördar pantlånerskan och även hennes syster.
6. Han tror att polisen misstänker honom för att ha begått mordet. Han är också rädd att han har "yrat" om mordet, alltså pratat om det utan att ha kontroll på vad han egentligen säger.
7. Åklagaren försöker få Raskolnikov att avslöja sig. Måldagen fanns i huset dagen då mordet skedde, men inte den dagen då Raskolnikov gjorde sitt första besök.
8. Raskolnikov har skrivit att det finns två sorters människor och att den ena sorten har rätt att begå brott.
9. Det är Sonja som får honom att erkänna. Hon lovar att aldrig lämna honom, men han måste ta sitt straff.
10. Han kan börja se framåt på hans och Sonjas gemensamma liv.

Tänk vidare och diskutera

1. *Några förslag på orsaker:*
Han behöver pengar.
Han tycker illa om pantlånerskan.
Han tror att hans liv ska bli lättare om han gör det.
Han menar att pantlånerskan gör världen sämre och att han själv kan göra den bättre. Därför har han rätt att mörda henne.
2. Han har antagligen gått den vägen flera gånger tidigare, kanske för att han planerat mordet länge.
3. Man kan tänka sig att han har dåligt samvete och mår dåligt för det han gjort. Därför vill en del av honom bli avslöjad.
4. *Exempel på god:*
Han känner medlidande med Marmeladov och ger pengar till hans familj. Han vill inte att hans syster ska gifta sig med någon han är kär i. Han hjälper Marmeladov när han blivit påkörd.
Exempel på ond:
Mordet på pantlånerskan och hennes syster. Att han ljugar. Att han ofta är arg på människor som vill hjälpa honom. Att han har tankar om att han kan tillhöra en sorts människa som har rätt att skada andra.
5. *Här finns inget givet svar. Men om ni någon gång har haft dåligt samvete för något ni gjort, då kanske ni kan känna igen lite av Raskolnikovs grubblande?*
6. *Här finns inga givna svar. Tänk på att motivera varför ni tycker som ni gör.*

Ord och uttryck

1. **klövs** = Kommer från ordet klyva som betyder att man delar något i två ofta lika stora delar.
underteckna = Att med penna skriva under något som bevis för att man är med på det som står på pappret.
tankfullt = När man är ”full av tankar”. Den som tittar tankfullt på någon annan kan till exempel se lite frågande eller undrande ut.
nekade = Att inte gå med på något, säga nej till att man gjort något.
2. *Så här tänkte vi när vi gjorde uppgiften, men man kan tänka sig att vissa ord fungerar i flera meningar.*
 - a. vresig
 - b. rasande
 - c. förskräckta
 - d. vansinnig
 - e. dyster
 - f. förtvivlad

Jane Eyre, Charlotte Brontë

Realismen

Vad handlar det om?

1. Båda hennes föräldrar dog innan hon fyllde 1 år.
2. Hon bodde på en internatskola, Lowood.
3. Han har en ung flicka som bor hos honom och hon behöver en guvernant. Han anställer Jane.
4. Hon hör fotsteg och någon som skrattar konstigt. Det hörs skrik från den översta våningen.
Det börjar brinna i herr Rochesters sovrum.
5. Det dyker upp en man som säger att herr Rochester redan är gift.
6. Hon lämnade Thornfield Hall.
7. Slottet brann ner och hans första fru brann inne.
8. b

Tänk vidare och diskutera

1. Hon menade att mostern var elak mot Jane och bara brydde sig om sin egna barn.
2. Hon svarade att hon skulle hålla sig frisk, så att hon inte dog. Rektorn hade nog tänkt att hon skulle svara att hon skulle vara snäll och god.
3. Man kan tänka sig att det berodde på att hon var en stark och positiv person. Hon försökte alltid göra sitt bästa.
4. De hade mycket att prata om, och när de pratade upptäckte hon nya sidor hos honom. Hon tyckte att de passade så bra ihop och att de förstod varandras tankar.
5. *Här finns inga givna svar, men här har ni två tips om ni har svårt att komma på någon liknande historia: sagan Askungen och romanen Oliver Twist (som ni kanske läst om i den här boken).*
6. *Inte heller här finns det något givet svar, men här är några förslag på möjliga hinder som ni kan diskutera:*
 - olika religioner
 - stora ekonomiska skillnader
 - den ena har vuxit upp i en storstad och den andra på landet
 - föräldrar med helt olika politiska åsikter
7. Den berättar om samhället som det var vid den här tiden. Kvinnor hade börjat kräva mer självständighet, och Jane är ett exempel på en kvinna som inte låter sig styras av männen. Det är en kvinnlig författare – det blev vanligare under realismen.

Ord och uttryck

1. **tinade upp** = blev lite gladare och mer pratsam
kusliga = otäcka, hemska
försäkrade mig = lovade mig
instörtande = när någon kommer inspringande mycket snabbt i ett rum, kanske nästan snubblar
läker = gör så att det inte känns eller gör ont längre
2. *Den här uppgiften görs gemensamt i klassen.*

Förvandlingen, Franz Kafka

Modernismen

Vad handlar det om

1. Han har förvandlats till en stor skalbagge.
2. Han ska få ihop pengar för att kunna betala föräldrarnas skuld.
3. Han låg på rygg och som skalbagge är det då svårt att ta sig upp och även att kunna vända sig.
4. Ekonomichefen på firman där han jobbar.
5. Modern föll till golvet, antagligen svimmade hon. Fadern morrade och grät. Han jagade Gregor med en käpp tillbaka in i rummet.
6. a. Först blev han glad att det fanns pengar eftersom han oroade sig för hur de skulle klara sig.
b. När de pengarna är slut har familjen ingen som försörjer dem om inte Gregor kan arbeta. Det är därför han skäms – för att han inte kan hjälpa sin familj.
7. Familjen tog möbler och annat från Gregors rum, och för att rädda en tavla han tyckte mycket om klättrade Gregor upp på väggen för att skydda den.
8. Allt skräp från lägenheten ställdes in i hans rum, så det gick inte att städa.
9. De verkar mycket nöjda. Den enda som grät lite var Grete.

Tänk vidare och diskutera

1. Ju längre tiden går desto mer illa tycker Grete om den förvandlade Gregor. Till slut är det hon som säger att han måste bort.
2. Att han ska skada dem.
3. a. Han klarar inte längre av att stå för hela försörjningen för familjen och orkar inte gå till jobbet. Man kan också tänka sig att han inte heller är så noga med att tvätta sig och ha rena kläder.
b. Han har arbetat alldeles för mycket utan att få uppskattning. Familjen har bara krävt det av honom eller så är det han som har bestämt att det ska vara så.
c. Ja, man kan väl förstå att de tar avstånd från honom, framför allt när han blir alltmer ofräsch. Men man kan ju också tänka sig att de skulle ha förstått att förändringen beror på att han jobbat hårt för deras skull.
d. De kunde kanske försökt förstå varför han förändrats, och behandlat honom mer kärleksfullt? Han var ju ändå sina föräldrars barn.
4. *Här finns inget givet svar, men man kan ju tänka att han valde något som många tycker är äckligt och otrevligt för att på så sätt göra förvandlingen mer besvärlig för Gregor.*
5. *Ett förslag kan vara att de tänkte att hon skulle gifta sig med en rik man så att de slapp försörja henne.*

Ord och uttryck

1. a. Här betyder "drivas" att ficklampan får sin energi från batterierna. Det är batterierna som gör att ficklampan kan lysa.
b. Här betyder "driver" att fartyget åker omkring på vattnet utan att någon styr det.
c. Här betyder "driva" att man skämtade eller retades med Ramon.
d. Här betyder "drivit" att någon har skämtat så mycket att det inte var roligt längre.
2. *Här blir svaren helt individuella.*

Stäppvargen, Hermann Hesse

Modernismen

Vad handlar det om?

1. liten och smal
läste mycket
höll sig mest för sig själv
trevlig och artig
nästan alltid missnöjd
2. g. Surade utanför dansrestauranger.
d. Fick en text som handlade om honom själv.
i. Var på middag och blev osams med värdparet.
h. Träffade Hermine.
f. Lärde sig dansa.
a. Blev ihop med Maria.
e. Kom in på "den magiska teatern".
b. Dödade Hermine.
c. Dömdes till att bli utskrattad.

Tänk vidare och diskutera

1. Han tycker hon liknar en gammal vän till honom som hette Hermann, och så använder han den feminina (kvinnliga) formen av namnet.
2. *Här blir svaren individuella.*
3. *Här blir svaren individuella.*
4. *Här blir svaren individuella.*
5. *Även här blir svaren individuella.*
6. Enligt det häfte han fick (som handlade om honom själv) hade han tryckt undan behovet av att vara fri och vild och springa omkring och leka. Man kan också tänka sig att han har tryckt undan sådant som glädje och gemenskap.
7. Att Harry var kritisk till den moderna musiken och dansen är tydligt – och författaren tyckte nog likadant. Inne på den magiska teatern slåss Harry mot "maskiner som de rika använde för att förslava sina medmänniskor" – där kan man tänka sig att det till exempel handlar om maskiner i de nya fabrikerna. Dessutom spränger han bilar och det var också en ny "maskin" på 1920-talet.

Ord och uttryck

1. **lustfylld** = Något som är väldigt härligt och njutbart. Det kan också vara något som är väldigt kul och spännande.
ett illamående = när man mår dåligt och det känns som om man kanske behöver kräkas.
ett hyresrum = Ett rum i någon annans lägenhet som man betalar hyra för att bo i.
regnvåt = När något har blivit blött av regn, till exempel en gata eller håret.
uppgigad = Om man har varit lite trött och sedan känner sig mer vaken och energisk, då känner man sig uppgigad.
en dansrestaurang = En restaurang där man kan äta mat och sedan dansa till musik.
smygtitta = När man tittar på något i hemlighet utan att någon annan märker det.
en älsklingsstaty = En staty är en figur i sten eller något annat material. Det här handlar alltså om en staty som man tycker väldigt mycket om.
skadeglad = När man är glad och kanske till och med skrattar när någon annan ha otur eller göra bort sig.
en vägvisare = Något eller någon som visar vägen. Det kan vara en skylt som talar om vart

man ska åka eller en person som berättar eller visar hur man hittar till en bestämd plats.

tillfångatagen = När någon blir tagen och hålls fast av någon annan, till exempel av polisen eller av fienden i en krigssituation.

meningslöst = När något man måste göra inte spelar någon roll eller är nytta.

2. *Här blir svaren individuella.*

Farväl till vapnen, Ernest Hemingway

Modernismen

Vad handlar det om?

1. Första världskriget.
2. Han ville uppleva hur det var när det var krig.
3. Han var ambulansförare i den italienska armén.
4. a, d och e.
5. Han försökte fly från att vara soldat. Det kallas att desertera – alltså var han en desertör.
6. Schweiz
7. Både barnet och Cat dog.

Tänk vidare och diskutera

1. Den man hon varit förlovad med hade gått ut i kriget och hon ville därför bli sjuksköterska för att kunna hjälpa soldater och eventuellt honom.
2. Hon höll inte exakt på alla regler som fanns, till exempel lät hon Frederick och Cat vara tillsammans trots att sjuksköterskor inte fick umgås med patienter.
3. Han var med om flera hemska saker när han lämnade fronten. Döda och sårade soldater låg överallt. Han slogs på den italienska sidan, och flera italienska soldater dödades av sina egna trupper eftersom de anklagades för att desertera (det vill säga "smita"). Frederick dödade själv en desertör. Till sist fick han nog. Att han slet bort stjärnorna var kanske symboliskt – han ville inte längre vara med i kriget. Det kan också ha berott på att han inte ville bli identifierad av den italienska militärpolisen.
4. Ja, den förändras. Frederick berättar i början om att människor var väldigt entusiastiska och att alla var säkra på att just deras sida skulle vinna. Men i slutet tycker både han och andra runt omkring honom att kriget bara är hemskt och meningslöst.
5. Kvinnan han älskade skrek av smärta, opererades och dog till sist. Givetvis var Frederick först orolig och nervös och sedan väldigt ledsen.
6. Här svarar ni nog att ni fick räkna ut det själva – för Frederick säger ju nästan ingenting om sina känslor här. Den enda ledtråd vi får är att han skriker åt sköterskorna och läkarna i slutet – där märker vi i alla fall att han är upprörd. För att verkligen förstå vad han kände måste vi använda vår fantasi och tänka oss in i hans situation
7. *Här är ett förslag på svar:* Det goda är när människor kan leva lyckliga tillsammans, utan att behöva oro sig för krig och andra hot. I berättelsen upplever Frederick flera sådana stunder, och då alltid tillsammans med Cat. När hon dör i slutet är det också slut på "det goda". Och även om hon inte dog i en strid kan man tänka sig att slutet hade kunnat bli annorlunda om de inte hade behövt fly undan kriget. alltså var det "det onda" som vann.

Ord och uttryck

- a. **gulsot** = En sjukdom. Den kan bland annat orsakas av att man dricker för mycket alkohol.
- b. **kirurg** = Någon som opererar andra människor.
- c. **reträtt** = Att dra sig tillbaka från fronten, alltså det ställe där man krigar.
- d. **desertör** = Den som är soldat och flyr från sin uppgift under ett krig.
- e. **neutralt** = När man inte tar ställning för eller emot något eller något av länderna som strider.
- f. **lustgas** = Ett bedövningsmedel.

Svensk litteraturhistoria

1. De kunde handla om någon som dött eller om resor.
2. Det var oftast lagar och regler, men också historiska berättelser.
3. Dansvisa, det vill säga en låt som man dansar till.
4. b och d.
5. 1500-talet.
6. b.
7. Hon argumenterade för att kvinnor skulle få rätt att studera.
8. Han hade missat att ta med en adelsmans alla titlar när han skrev en bröllopsdikt.
9. Biologi.
10. Han startade Svenska Akademien och Kungliga teatern och gav ekonomiskt stöd till författare.
11. Han gjorde skriftspråket enklare och tydligare, bland annat genom att använda talspråk.
12. Att vuxna människor ska få ha sex med varandra utan att vara gifta.
13. a. Den ger råd till en ung kvinna.
b. Man kan tolka den som att hon är ironisk och kritiserar bristen på jämställdhet, men också som att hon menar att kvinnor alltid var tvungna att sköta hemmet, även om de hade ett annat yrke.
14. b.
15. Han hämtar många bilder från naturen och intresserade sig också för religion. Dessutom skrev han om starka känslor och längtan efter till exempel kärlek.
16. Han ville skriva om det som var typiskt svenskt. Han menade alltså att svenskar var modiga och äventyrliga (vikingen), samtidigt som de var duktiga på att jobba och sällan klagade (bonden).
17. Kvinnan i romanen vill att hon och hennes fästman ska leva tillsammans utan att gifta sig och även ha olika bostäder.
18. En optimistisk framtidsskildring. I hennes roman blir kvinnor och män jämlika.
19. Realismen.
20. Han tyckte att hans föräldrar inte brydde sig om honom när han var barn. Som vuxen ville han ta revansch genom att lyckas som författare.
21. De ville ha starka känslor, spänning och fantasi.
22. *Tre förslag*: första världskriget, andra världskriget och nazisternas försök att utrota det judiska folket.
23. Man kan tänka att dikten beskriver hur en man söker en kvinna som är precis som kvinnor förväntades vara på den tiden, som någon han helt och hållet kan förstå och styra över – ungefär som en docka. Men så träffar han en kvinna som är mycket mer än så – hon är en hel människa med en egen själ. Blomman är ungefär som ett foster – frukten är det vuxna resultatet. En källa består av lite vatten – och ett hav innehåller ju massor.

Röda rummet, August Strindberg

Svensk litteraturhistoria

Vad handlar det om?

1. Vår.
2. Han vill avslöja det som är dåligt och orättvist i samhället.
3. Brodern var gift och Arvid levde ensam. Arvid var snäll och brydde sig om de fattiga medan brodern bara tänkte på sig själv och ville ha mycket pengar.
4. i Sveriges riksdag
på ett bokförlag
i en politisk förening
för ett stort försäkringsbolag
på en tidning
en förening som hjälper människor i nöd
på statliga myndigheter
5. Han ska ha med namnet på ett försäkringsbolag som Smiths släkting ägde. Det skulle alltså bli som reklam.
6. De skulle bli hjälpta genom att bli frälsta, det vill säga börja tro på Gud.
7. En man som han är skyldig pengar tycker att han behöver lämna Stockholm för att vila. Och det behöver han verkligen – han var mager, olycklig och besviken.
8. Han har blivit mer intresserad av pengar, av att klä sig snyggt och han pratar nästan inte alls om politik längre.

Tänk vidare och diskutera

1. Han vill visa att det är han som har makten, och samtidigt visar han att han inte tycker att dikterna är värda något.
2. a. Sellén målade i en modern stil som inte så många tyckte om, men han ville måla precis som han ville. Lundell målade däremot det som kunderna ville ha.
b. *Här finns inget givet svar, men valet står mellan om man vill följa det man känner för eller om man vill göra som andra tycker att man ska göra (och dessutom tjäna mycket pengar).*
3. *En knepig fråga. Å ena sidan är det kanske ännu större skillnader idag genom att det är lättare att publicera material digitalt. Även när det gäller de tryckta tidningarna så har de olika "politisk färg" vilket gör att de till viss del lyfter olika frågor. Men å andra sidan försöker public service (SVT och Sveriges radio) och de stora tidningarna vara mycket mer opartiska än Gråkappan och Rödluvan.*
4. Han blir arg på dem när de inte alltid står upp för det de tycker, till exempel när Ygberg skrev novellen om försäkringsbolaget för att tjäna pengar. Här är tre exempel till:
- Arbetareföreningen säger att de vill hjälpa fattiga arbetare men de bryr sig mest om att ge presenter till kungen.
- Journalisterna ska ju skriva om det som är sant, men de skriver till exempel recensioner av teaterföreställningar som de inte ens sett.
- I riksdagen finns de smartaste personerna i landet och de ska göra Sverige bättre – men de verkar mest lata sig.
5. Rika och fattiga – slummen i Vita bergen och de rika kvinnorna som kommer dit. Det som snickaren säger om att de från de fattiga områdena kommer och tar tillbaka det de har rätt till. De rika som äger försäkringsbolaget som bara bryr sig om vinsten och inte om de som drabbats av olyckor.
6. *Här finns inga givna svar, men tänk på att förklara varför ni vill kritisera just de personerna.*

Ord och uttryck

1. hungrig blick = När någon tittar på något eller någon med en stor längtan efter det och är riktigt sugen på att kunna få eller lyckas med något.
eld och lågor = När någon är "eld och lågor" betyder det att hen är väldigt entusiastisk, glada och fulla av energi över något.
2. *Den här övningen gör ni gemensamt i klassen. Ni kan till exempel börja med att leta efter adjektiv i texten och sedan komma på andra adjektiv som ni tycker passar in på personerna.*
3. *Här följer svaren de ord ni samlat i uppgift 2.*
4. *Här finns inget facit – men läs gärna upp era texter för varandra.*

Kejsaren av Portugalien, Selma Lagerlöf

Svensk litteraturhistoria

Vad handlar det om?

1. Det slog så snabbt och hårt när han såg sitt barn.
2. Läraren förklarade hur Klara Fina hade tänkt: när hon skulle komma på ett annat namn på Gud, då tänkte hon på sin far eftersom han var som Gud – det vill säga bara god och utan ondska.
3. Han skulle få ärva gården.
4. Det passade sig inte att en fattig flicka gick klädd i en så fin klänning.
5. Hon skulle tjäna ihop pengar så att föräldrarna skulle kunna betala sina skulder.
6. Han blev förtvivlad för han ville mycket hellre att hon skulle komma tillbaka.
7. Hon var borta i 15 år. Under den tiden blev Jan allt konstigare och gick klädd som en "kejsare" i konstiga kläder.
8. Jan hade sagt att han träffat Erik i Falla, som var död, och att Erik hade sagt att Gunnarsson skulle akta sig den dagen.
9. Hon skämdes för honom.
10. Han försökte simma efter dem, eftersom han trodde att någon försökte röva bort (kidnappa) Klara Fina.

Tänk vidare och diskutera

1. Kanske kan man ana det tidigare, men när Katriona berättar om vad pojkarna sagt om att hon prostituerade sig och han då sa "Klart att hon såg ut som en drottning" förstår man det.
2. Vissa av de saker Jan upplever kan ju betraktas som övernaturliga, till exempel när han säger att han såg henne i vattnet och när Jan sa att det knackade på dörren hemma hos Gunnarssons. Ett annat exempel är att Gunnarsson faktiskt dör första söndagen efter midsommar – precis som Eriks vålnad hade sagt till Jan.
3. Han kanske hade en baktanke med att ge henne tyget. Sen kan man ju tänka sig att han inte var så hjälpsam med att ordna jobb till henne – eller att det jobb han ordnade handlade om prostitution.
4. *Här kan svaren variera – vi ger några förslag på "skyldiga":*
 - Gunnarsson – han kräver betalning och det leder till att Klara Fina ger sig iväg.
 - Klara Fina – hon stannar kvar i Stockholm, hör inte av sig och låter inte Jan följa med till Malmö.
 - Tygförsäljaren – se svaret på fråga 3.
 - Pojkarna utanför affären och gubben vid bryggan – deras prat ledde till att Jan flydde in i sina fantasier.
5. *Här kan också svaren variera, men här är ett förslag:*

I början är det ljust och positivt med kärleken mellan Jan och Klara Fina. Dessutom accepterar ju nästan alla i byn Jan när han blir konstig.
6. *Här blir svaren individuella, men glöm inte att motivera svaret.*
7. Ett tydligt tema är "föräldrars kärlek till sitt barn". Fler förslag: "överdriven kärlek", "bli tokig av sorg", "sanningen är svår att stå ut med" och "föräldrar som har svårt att låta sina barn bli fria".

Ord och uttryck

1. I namnet på Jans hem (Skrolycka) finns ordet "olycka" inbyggt – kanske valde Lagerlöf det namnet för att ge en vink om hur det skulle gå för Jan. Och dotterns tre namn är släkt med ord som betyder något positivt och fint: klar (motsats till grumlig), fin och gull (som i gullig, och gull är ett gammalt ord för guld). Det var Jan som gav henne namnen – Lagerlöf ville nog visa hur fin han tyckte att hans dotter var. Dessutom påminner orden om sagoord och det skapar lite sagostämning i berättelsen.
2. *Förslag:*
När man är mycket rädd.
När man är andfådd efter att ha sprungit snabbt.
När man ska genomföra ett framträdande inför publik.
3. *Förslag på synonymer:*
sur: grinig, tvär, vresig
stolt: nöjd, självsäker, belåten
lycklig: glad, munter, sprudlande
hoppfull: optimistisk, förväntansfull, positiv
orolig: ängslig, nervös, bekymrad
förtvivlad: nedslagen, uppgiven, bedrövad